

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven

uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer

adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. J. Verleur / Amersfoort

Psalm 2, vers 7 t/m 9

VREDESBERAAD

Vredesberaad is een woord, dat met name in de adventsweken ons kan bezig houden, omdat we de vrede, waarvan de engelen hebben gezongen in Christus' geboortenacht maar niet kunnen rijmen met het geweld en de terreur, die onze samenleving teisteren en de dreiging van de kernmachten, die de wereld van God vele malen kunnen vernietigen.

Veel mensen willen aan de valse schijn van een versuikerde vredesroman ontkomen, want ze zitten met een keiharde realiteit.

Veel jonge mensen verliezen hun idealen; ze hadden héél andere verwachtingen. Maar ze kunnen de weg in en door deze verscheurde wereld niet meer vinden en het lijkt wel, zeggen ze, of God héél ver weg is. Althans, Hij doet er helemaal niets aan.

En het argument, dat vanouds gold, als zouden legers en wapens moeten dienen als bescherming van die samenleving, gaat allang niet meer op, zeggen ze, want door de ontdekking van de nucleaire macht, is deze bescherming een boemerang geworden, die onszelf treft.

Als dan de synode van de Nederlands Hervormde kerk de leuzen van het interkerkelijk vredesberaad overneemt als kerkelijke uitspraak, vindt dat wel weerklank. „De kernwapens de wereld uit, te beginnen bij Nederland.” Zo'n leus doet het wel, vooral als die aansluit bij het gevoel van onmacht en desillusie van de mensen en als getabberde heren en dames van een kerkelijk orgaan hun gezag gebruiken, om dat te onderstrepen.

Als je structuren ontdekt, die verkeerd of averechts werken, ruim die dan op, dan komt alles goed.

Maar je moet níet vergeten, dat dat niets geeft, als de mens zélf niet ingrijpend verandert. Als je bij het vredesberaad in de wereld dáár niet aan toekomt, is het vredesberaad alleen maar vredesgepraat, dat in de lucht vervliegt. Denk maar aan Helsinki en de leuzen van de „rechten van de mens” en wat ervan gemaakt en hoe het gehanteerd wordt.

Komen we straks op het kerstfeest weer niet verder dan een vrome wens: „vrede op aarde”? Geen wonder, dat de nieuwe generatie van jonge mensen er niets meer van gelooft.

Vredesberaad.

Doet de levende God niets aan de kapotte wereld, die Hij zélf schiep en laat Hij die daarna over aan haar eigen stukken en brokken?

We willen er de komende weken ons mee bezig houden en beginnen daarom in het hart: het intergoddelijk vredesberaad van de Heer zelf, zoals dat met name in psalm 2 wordt bezongen.

Psalm 2 is een koningspsalm. Waarschijnlijk van koning David; in elk geval als een lied van een troonsbestijging, waarbij de koning dan als blijk van zijn opdracht, zijn zoon betreft als zijn wettige opvolger, zoals we dat b.v. ook lezen in 2 Sam. 7:14 en in psalm 110, waar heel duidelijk de levende Heer sprekend wordt ingevoerd, als degene, Die deze opdracht verleent.

In psalm 2:7-9 spreekt de koning-dichter dan van het gesprek tussen de Heer en hem en het overleg, het beraad tussen de Heer en de koning, en hij wijst zijn zoon op het goddelijk besluit, dat de zoon straks de drager zal zijn van de goddelijke macht op aarde, waardoor deze het kroondomein van de levende God zal worden, nadat zijn vijanden vernietigd zijn.

Dit vredesberaad tussen God en mensen zegt dus niet: „schaf alle wapens maar af en dan komt alles vanzelf wel weer goed”; maar dit vredesberaad begint bij de mensen; het gaat over een nieuwe generatie, over andere, nieuwe mensen en eerst dán en zó wordt de aarde het rijk van God”. Maar daar is zelfs in het huis van David niets van terecht gekomen. David mocht niet eens zelf een huis voor de Heer bouwen, omdat zijn handen vol bloed waren als gevolg van de strijd tegen zijn vijanden.

Is dit vredesberaad dus ook maar vredesgepraat?

Laten we erom denken, dat de dichters van het oude testament tegelijk profeten waren, zodat hun liederen vóór uitgaan boven vervulling en verwerkelijking in déze wereld. Meer dan welk lied ook is deze psalm van messiaanse strekking. Ver boven alle menselijk, interkerkelijk vredesberaad zingt deze psalm van het intergoddelijk vredesberaad en de dichter doet dat op een heel merkwaardige manier.

Je zou zeggen: Hij is God en laat Hij dus de vrede maar dikteren!!

Veel mensen kunnen maar niet begrijpen, dat dat niet gebeurt.

Waarom grijpt God, als Hij er werkelijk is, niet in in die kapotte wereld?

Als er een messias koning is, laat hij dan maar komen en er een eind aan maken!

En veel christenen van onze tijd verkondigen een politiek messianisme, dat vooral dáárom zo boeiend is, omdat het zegt, dat in het doen van mensen, als zij aan vrede werken, de God van de historie op komst is voor een nieuwe wereld; het messiaanse rijk ligt niet aan de ándere kant van de wereldgrens in het hiernamaals; maar het komt hier en nu; in deze wereld en voor de mens van vandaag. Als geweld, vrees, armoede en verdrukking verdwijnen, breekt het rijk van Gods gerechtigheid door en eigenlijk zou de kerk dát messiaanse rijk van de marxistische bevrijding moeten helpen, om door te breken. Dát zou een daad van vrede betekenen! En ook de uitspraak van kerkelijke organen van-

daag is aan de verwachting niet vreemd.

Maar psalm 2 spreekt over een vredesberaad, dat reeds zijn oeroude oorsprong vindt in de levende God zélf.

Hij, de levende Heer werkt aan de vrede, die van boven komt.

Hij legt die niet op, als een diktator, die met geweld z'n plannen doorzet.

Er is een gesprek tussen de Heer en zijn Zoon. Er is een goddelijk beraad.

De Vader wil vertellen van zijn besluit.

Maar Hij roept zijn eigen Zoon daarbij voor overleg. Want daarvoor is zijn Zoon gekomen. Daarom is Hij als zijn Zoon verwekt. De Heer geeft zijn goddelijke macht en heerlijkheid aan zijn Zoon, die als messias zal verschijnen. Lees maar Hebreeën 1, vers 4 en 5.

Het gaat hier niet over één of andere prae-existente figuur, die in de vaagheid van eeuwige nevels zweeft, maar over de levende zoon van de levende Heer, die het koningschap van Hem ontvangt.

En als die zoon komt en zal vragen; zich zal geven, om de wil van de Vader te doen, dan ontvangt Hij de wereldheerschappij.

Zo is er intergoddelijk vredesberaad.

Vader en Zoon werken aan de wereldvrede. Overleggen en voeren uit.

Straks komt de Zoon in de wereld en hult zich in ons armoedige vlees.

De einden der aarde vallen binnen de grenzen van Gods ontferming.

En Christus' geboorte is niet de versuikerde pil van vredesromantiek, die met de kerst-

bomen straks als waardeloze rommel op de vuilnisbelt komt te liggen.

Maar Christus' komst in de wereld is het konkrete resultaat van intergoddelijk vredesberaad, zoals de Geest van Christus dat de dichter van psalm 2 al gaf uit te spreken. Christus komt geen structuren veranderen, maar mensen wederbaren.

Daar zit ook een bittere kant aan. Alles, wat van de duivel is, moet sterven.

Alles, wat zondig is, moet dood. Alle macht, die tegen Hem inkomt, moet in de storm van zijn komst, neergeslagen, vers 9.

Maar bitter in de mond, maakt het hart gezond.

Zó is het intergoddelijk vredesberaad.

De Zoon, de Messias is óók de wereldchirurg.

Het kankergezweel van de zonde moet weggesneden. In déze wereld komt een kruis te staan en de Zoon-messias heeft gesmeekt aan de Vader, of het niet anders mocht gaan

en het lijden voorbij gaan.

Maar Hij heeft het op zich genomen, omdat het intergoddelijk vredesberaad was vastgelegd en in mensenwoorden door de Geest op aarde neergelegd.

Er zou vrede komen door het bloed van het kruis; niet maar vrede voor het hart alleen; ook voor de wereld; ook voor de einden der aarde.

Dan breekt de spies en knakt het zwaard; dan verbranden de tanks en blijven de kernbommen ongebruikt; dan heeft géén synode meer één woord te zeggen. God is aan het Woord in de Zoon van de kribbe, die op weg is naar Zijn troon.

De barenswéeën van deze tijd zijn de barenswéeën van het intergoddelijk vredesberaad, dat Jezus Christus uitvoert door de Geest.

Maar het vredesgepraat van de mensen kan zó kakelen, dat wij de boodschap van dit vredesberaad haast niet meer horen kunnen.

Hoe zou dat komen?

schappij en voor de bevrijding van mensen uit alle soorten van verdrukking."

De werkgroep in Londen heeft deze uitspraak van Lausanne nader willen uitwerken. Want is het niet zó dat vele bijbelgetrouwe christenen zich té gemakkelijk afwenden van het onrecht en de verdrukking van hun medemensen in andere delen van de wereld? Die vaak het gevolg zijn van de activiteiten van „onze” multinationale bedrijven, of „onze” financiële steun (San Salvador) of „onze” economische belangen (de Indianen). Het is belangrijk dat wij op dit punt wakker worden.

Daarbij helpt nu de lezing van dit werkboek/rapport.

Het is een zeer evenwichtig rapport geworden dat niet meegaat met de tendens in de Wereldraad van Kerken om de evangelie-verkondiging als boodschap van redding door Jezus Christus voor verlorenen op een tweede plan te stellen of te verdoezelen.

Er wordt met nadruk gezegd „Niets van wat gezegd is over levensstijl of gerechtigheid doet ook maar iets af van de noodzaak om evangelisatiestrategieën te ontwikkelen, die toegepast kunnen worden in verschillende culturele omgevingen. We moeten niet ophouden overal op deze wereld Jezus Christus als Heer en Verlosser te verkondigen etc. (blz. 13 werkboek 2).

Tegelijkertijd wordt in dit rapport gewaarschuwd tegen het ongeloofwaardig worden van onze boodschap als die door ons leven wordt weersproken of als deze zich niet geheel verbindt — in de stijl van Jacobus — met een bewogen visie op sociaal maatschappelijk of politiek onrecht. Hierbij wijst het rapport erop dat de bijbel bijzondere nadruk legt op de roeping tot een verantwoord rentmeesterschap over de vele goederen die God ons — het rijke Westen — gegeven heeft. Die wij zouden moeten gebruiken „ten dienste van uitgebuite armen die de macht ontbreekt voor zichzelf op te komen.” „De Kerk moet aan de zijde van God en de armen staan en tegenover onrecht met hen lijden en regeerders oproepen hun van God gegeven taak uit te voeren.” „Diegenen onder ons die in welvarende landen wonen schamen zich dat onze regeringen bijna allemaal beneden het officiële ontwikkelingshulp-percentages gebleven zijn. „Wij zijn tot de overtuiging gekomen dat de multinationale ondernemingen in veel gevallen... geneigd zijn iedere fundamentele „verandering op regeringsniveau tegen te werken”. Dit zijn allemaal citaten uit dit rapport, die er niet om liegen (blz. 8 tot 12). Tegelijkertijd wordt de noodzaak aangewezen om ook persoonlijk een eenvoudiger levensstijl te ontwikkelen.

„We besluiten om van verspilling af te zien en overdaad in persoonlijke levensstijl en huisvesting, reizen en kerkgebouwen te bestrijden.” En zij komen met de suggestie dat wij in het Westen op het punt van

W. G. Rietkerk / Utrecht

Christenen en politiek

Een paar maal hebben er nu al artikelen over politiek in 'Opbouw' gestaan. Van dr Meulink eerst en daarna van de heer Strating.

In deze rubriek 'Kerkelijk leven' wil ik daaraan een nieuw artikel toevoegen met een bijdrage vanuit de wereld van de Evangelische Alliantie. De meeste christenen die zich laten verenigen in deze alliantie komen uit kringen waar een zó grote nadruk gelegd wordt op evangelisatie en zending dat alle andere christelijke activiteiten daarbij in het gedrang komen of zelfs geheel onder tafel verdwijnen. Daaronder behoort de christelijke politiek.

Daarom is het des te opvallender dat er nu een „werkboek” verschenen is van de Evangelische Alliantie, waarin uitdrukking wordt gegeven aan de noodzaak van christelijk politiek handelen. Het boekje telt 28 blz. en kost f 2,-, en is uitgegeven door Interlektuur, postbus 355, 6030 AJ Arnhem.

U zult zeggen: is dat nu de moeite van een artikel in Opbouw waard? Ik vind van wel, omdat het een bemoediging is voor allen die als

kerkelijk leven

christenen een weg zoeken in de grote wereldproblemen van vandaag.

Het boekje bevat een rapport gepubliceerd door een werkgroep van de Wereld Evangelische Federatie (W.E.F.) waarvan de Evangelische Alliantie (E.A.) in Nederland een afdeling is. Deze werkgroep kwam in maart 1980 in Londen bijeen en hield zich bezig met het uitwerken van een uitspraak die een vorig Evangelisch Congres (nl. in Lausanne 1974) gedaan had: nl.: „wij belijden dat wij Christus' voorbeeld niet voldoende gevolgd hebben in Zijn identificatie (= vereenzelving) met de armen en hongerenden, de misdeelden en verdrukten. Toch behoort heel Gods volk te delen in Zijn zorg voor recht en verzoening in alle delen van de maat-

IN DIT NUMMER

361 *Ds J. J. Verleur*, Vredesberaad

362 *Drs W. G. Rietkerk*, Christenen en politiek

363 *H. Langerak*, Dichters over de begrafenis van een dichter (1)

364 *D. W. L. Milo*, De Bermuda-Driehoek

364 *Prof. dr H. J. Jager*, Zo was het

366 *P. C. van Wijk*, Terloops...

367 *Boekbespreking* (F. Sawyer)

ons uitgavenniveau hulp inroepen van onze derde wereldbroeders en -zusters om deze kritisch te bezien. Vooral waarschuwen zij tegen de zomaar ons bekruipende onverschilligheid tegenover het lijden van de behoeftigen — een gevaar dat altijd alle rijken bedreigt (blz. 9). Nog interessanter is het rapport op het punt van „structureel onrecht”. Het signaleert ook *structureel* onrecht en ziet een roeping van christenen in het bestrijden van structureel onrecht zelfs als het moet met politieke actie. „Wij zijn ervan overtuigd dat de huidige situatie van sociale ongerechtigheid zó afschuwelijk is in Gods ogen dat een grote mate van verandering noodzakelijk is. Niet dat wij in een aards Utopia geloven.” Wel (in mijn eigen woorden samengevat) dat wij menen dat eenvoudiger levensstijl en ontwikkelingshulp op zichzelf nog niet voldoende is om reële verbetering te brengen. Er is ook structurele verandering nodig door verschuiving van macht (blz. 12). In verschillende Zuid-Amerikaanse landen bijv. bezit 5% van de bevolking 80% van het land. Door Bruce Nicolls wordt dit elders in dit werkboek doorgegeven hoe een ooggetuige uit een van de ontwikkelingslanden getuigde: „Ik kán de gezichten niet

vergeten van hen die hulpeloos op de grond zitten toe te kijken hoe hun huizen door bulldozers werden weggeschoven, omdat op die plaats een zomerverblijf moest komen... (blz. 17)

Veel onrecht kan alleen worden veranderd door „politieke actie om onrechtvaardige systemen te veranderen” (blz. 13). Armoede en overvloedige rijkdom, militarisme en wapenindustrie, verdeling van kapitaal, land en rijkdommen zijn in dit rapport zaken die rechtstreeks met de evangelie-verkondiging te maken hebben.

Ik ben daar bijzonder verheugd over. Want deze zaken behoren evenzeer bij de proclamatie van het Koninkrijk als in Jezus' dagen de melaatsheid en het politiek wangedrag (Lucas 13 : 22). Vanuit een eigen bijbels denken behoort dit rapport nader uitgewerkt te worden — in afbakening enerzijds tegenover de ideologieën van marxisme en nationalisme, en anderzijds tegenover die evangelie-verkondiging die over de hoofden heenstrikt omdat het niet verbonden is met de vereenzelviging met de nood van de mens. Daarom raad ik u aan: koop dit werkboek nr. 2 en denk mee met de Evangelische Alliantie in deze zo belangrijke zaken!

H. Langerak / Utrecht

Dichters over de begrafenis van een dichter (1)

Op 30 januari 1953 werd de dichter Martinus Nijhoff begraven. Die teraardebestelling vond plaats op de begraafplaats „Westduin” bij Den Haag. 't Was een koude, winderige dag, maar er waren toch veel vrienden van de dichter aanwezig. Ook dichters, en sommigen hebben hun emoties vastgelegd in een gedicht. Dat deden, onder meer, Ida Gerhardt, Gerrit Achterberg en Bert Voeten.

Het is boeiend naar hen te luisteren en te bemerken dat de één het weer heel anders beleeft dan de ander.

Zo geeft Bert Voeten min of meer een verslag van het gebeuren.

Uitvaart van Martinus Nijhoff

Om ons heen woei
de nevel uit zee,
de bomen stonden
blootshoofds,
de winter
kroop ons langs de
kraag in het bloed.

Praten deed men
met langzame tong
met een smalle mond
van hartzeer en met
een keel vol
ontoereikende troost.

Schelpgruis knerpte,
klagend cirkelden
meeuwen boven
de kist die op de
zwarte schouders
der doodsbeambten
schommelde naar de
kuil in het duin.

Naast mij ging een
schreiend kind, dat
„oom” gezegd had
toen zijn oog nog
elke ochtend
neerzag in de
stille tuin met
de bronzen knaap;
toen zijn oog nog
hoorde naar de
liefste voetstappen
op de gangen,
toen zijn hand nog
schreef: „Geen haan kraait.
Geen hond blaft.
De zon blijft uit.”

Nu sloeg op de
horizon een
hond aan,
een sirene floot het
schaftuur, vogels
vlogen over
toen de touwen
schuurden langs de
ribben van zijn
harde brits.

Onder de blote
bomen, bij de
hijgende zee,
een winterochtend,
lieten wij hem
achter met de
witte bloemen
van ons laatste vaarwel.

't Is, zoals ik al schreef, min of meer een verslag, maar 't is wel het verslag van een dichter. De bomen noemt hij niet kaal, nee ze stonden blootshoofds, en het was niet zomaar koud, neer de winter kroop langs de kraag in het bloed.

Je ziet de stoet, langzaam lopend, naar de grafkuil gaan en je hoort het grind knerpen. Een schreiend kind, een neefje of nichtje van de overledene loopt ook mee in de stoet. Dat kind doet de dichter even terugzien op het dagelijkse leven van Nijhoff.

Toen dat kindje nog „oom” tegen hem zeggen kon, woonde hij nog in het huis met de tuin, waarin een bronzen jongensbeeldje stond. In het huis waar hij zijn werk deed, zijn gedichten schreef. Ook de woorden: „Geen haan kraait, geen hond blaft, de zon blijft uit”, ze schieten hem te binnen als hij tijdens de begrafenis een hond hoort blaffen, een sirene hoort fluiten en veel vogels ziet vliegen.

Op de terugweg heeft hij het gevoel dat hij de overledene achterlaat. Nu, ja, wel met bloemen, maar 't zijn bloemen van een voorgoed vaarwel.

—o—

Volgende week hopen we te luisteren naar Gerrit Achterberg.

pastorale notities

Sinterklaas

Er was eens een classis, die op 5 december vergaderde. Het zal de zoveelste voortgezette zitting geweest zijn en toen tijdens de daaraan voorafgaande vergadering de datum afgesproken moest worden, was er wel voorzichtig protest gerezen: dan is het Sinterklaas en dan wil iedereen toch graag in de huiselijke kring vertoeven? Maar de strenge ijveraars hadden het protest gesmoord. Sinterklaas, dat was een Roomse relikwie en superstitie en het Gereformeerde Kerkenwerk kon zich daardoor toch niet laten ophouden. Bovendien, er was weer een „zaak” die behandeld moest worden (er was in die tijd altijd wel een „zaak”). Dus kwamen de broeders samen. De voorzitter, ds C. v. d. Waal uit Leerdam had een toepasselijke tekst voor de

openingsplechtigheid. „Dit waren dagen van feestmaal en vreugde, waarop men elkander geschenken zond en giften gaf aan de armen”. Esther 9 : 88. In gedachten vertoefden toen de broeders eventjes thuis, waar de pakjes opengemaakt werden. Daarna zetten zij zich tot de behandeling van de „zaak”. Wij doen thuis niet aan Sinterklaas, de kinderen zijn nu volwassen en de meesten de deur uit. Ik vind toch iets goeds in dat feest: Het is de avond waarop je iets aan een ander geeft, zonder dat hij of zij weet dat het van jou is. Als het pakje open is, roept iemand: Dat heb jij gedaan! Maar je ontkent het. Sinterklaas heeft het gegeven. Het blijkt ook uit de bijgevoegde liederen, dat het van hem gekomen is. De mensen willen tegenwoordig graag laten weten, dat zij iets gegeven hebben of iets voor een ander gedaan. Je ziet het aan de lange lijst van namen, die na de film op het scherm komen. Zelfs degene, die de spelers het haar gekamd heeft, wordt met naam en voornaam genoemd. Op 5 december kruip je met je weldoenerigheid weg achter de rokken van Sinterklaas. Een zeldzame gebeurtenis.

A. H. Algra, Sliedrecht

D. W. L. Milo / Dalmally

DE BERMUDA-DRIEHOEK

Als we vandaag een aantal gegevens en gedachten over de Bermuda-Driehoek opstellen, spreken we over een der geheimzinnigste en gevaarlijkste delen van deze aarde. Van oude tijden af trok deze streek de aandacht; tot vandaag blijven er talloze vragen over, waarvan de beantwoording vooralsnog buiten menselijk bereik ligt. Terwijl we trachten de maan en andere hemellichamen te exploreren, ligt zestig procent van de aarde onder water en staat de mens machteloos tegenover natuurkrachten (?), die nog niet in kaart zijn gebracht.

Maar welke vragen ook open blijven en welke theoretische of praktische oplossingen ook geboden worden – we moeten voor ogen houden dat „de aarde van de HEERE is met haar volheid, de wereld en die daarop wonen. Want Hij heeft haar op de zeeën gegrond en op de stromen gevestigd”. Zo behoren de gevaren en geheimen van de Bermuda-Driehoek tot de schepping, die we ontdekken en ontginnen mogen, mits we de Schepper niet uit het oog verliezen.

De top van de Bermuda-Driehoek wordt geacht te liggen bij de Bermuda-eilanden (dat is op de 40ste Noorderbreedtegraad en zowat 900 kilometer ten Zuidoosten van New York). De basis loopt vanaf de Zuidpunt van Florida (het schiereiland, dat de Golf van Mexico min of meer afsluit) – via de Bahama-eilanden naar een Oostelijk punt, even voorbij Puerto Rico, in de Atlantische Oceaan, op ongeveer 60 graad WL. Als u de atlas er bij neemt ziet u het model van een gelijkzijdige driehoek; in werkelijkheid liggen de grenzen wat anders, is de vorm wat anders – maar gemakshalve spreekt men over de Bermuda-Driehoek.

Het is daar een bijzonder aantrekkelijk klimaat, dat wel. De Bermuda's liggen op de breedte van Gibraltar en Malaga; de Bahama's liggen iets Zuidelijker dan de Canarische eilanden; over het zonnige en bloemrijke Florida weet u al genoeg schone dingen. Geen wonder dat hier prachtige vakantie-oorden zijn aangelegd en dat de omgeving vertrouwd is met passagiers- en vrachtschepen, met militaire en burgervliegtuigen, met zeiljachten en snelle motorboten. In het voorbijgaan noemen we ook even Cape Kennedy of Cape Canaveral, aan de Oostkant van Florida: basis van ruimtevaart en maanvluchten.

Waarom heeft deze subtropische Bermuda-Driehoek nu haar naam van gevaarlijk en geheimzinnig te danken?

—o—

Er zijn in dit gebied in de loop der eeuwen vele, zeer vele, mensen, schepen en vliegtuigen verdwenen. Niet vergaan (zo dat men wrakstukken, lijken of olie kon terugvinden) – maar letterlijk als in het niets opgelost. Laten we een lijstje opstellen, dat allesbehalve volledig kan zijn. We raadplegen daarbij Charles Berlitz' boek „De Bermuda-Driehoek”, hoewel we naar diverse andere boeken kunnen verwijzen. Berlitz zegt dat in deze driehoek tussen 1945 en 1976 meer dan honderd schepen en vliegtuigen spoorloos zijn verdwenen, waarbij meer dan duizend mensenlevens te betreuren zijn, zonder dat ooit een lijk of wrakstuk kon worden teruggevonden. Ondanks de uitstekende walcontacten en de verbeterde opsporingsmethoden nemen de verdwijningen nog in aantal toe. Sommige schepen en vliegtuigen verdwenen zonder enig sein over een noodtoestand; andere gaven noodseinen of vroegen hulp; enkele gingen verloren terwijl men ze met het oog of op de radar volgde. Alles gebeurde bij goed tot zeer goed weer. Sommige schepen werden in goede toestand aangetroffen – maar zonder bemanning.

Reeds de Feniciërs en de Carthagenen, die hun stempel op Zuidamerika drukten, lieten vreemde verhalen na over deze streek. Columbus meldde, dat in de Sargasso-Zee zijn kompas niet werkte. Eeuwenlang werd deze zee, die naar het drijvende zeewier (sargassum) genoemd is, en die gedeeltelijk binnen de Bermuda-Driehoek ligt, gevreesd als het „schepenkerkhof”, vanwege de vele vermissingen. Maar als we de vroegste verdwijningen even voor sterke zeemannsverhalen aanzien en dus overslaan, kunnen we serieus beginnen bij 1840. In dat jaar werd een groot Frans schip, de Rosalie, in de driehoek aangetroffen, met volfle zeilen op reis van Havana naar Europa – maar zonder bemanning.

In 1880 verliet het Britse fregat Atalanta de haven van Bermuda, op weg

naar Engeland. Bij Bermuda verdween het spoorloos met 290 cadetten aan boord. – De Duitse bark Freya werd in 1902, kort na haar vertrek uit Cuba, met zware slagzij en gedeeltelijk zonder masten aangetroffen – zonder mensen aan boord. De kalender stond op 1 dag na vertrek. – Het marineschip Cyclops, dat 4 Maart 1918 van Barbados naar Virginia vertrok, is bij goed weer en met 309 man aan boord zonder radiosein verdwenen. – In 1925 verdween de Cotopaxi op weg van Charleston naar Havana. – In April 1932 werd de Amerikaanse tweemaster John & Mary op vijftig mijl ten Zuiden van Bermuda verlaten aangetroffen, met gestreken zeilen. – In Februari 1940 werd het jacht Gloria Colite op 200 mijl ten Zuiden van Alabama verlaten aangetroffen.

Op 22-10-44 werd het Cubaanse vrachtschip Rubicon in de Golfstroom voor de kust van Florida aangetroffen, verlaten, op de scheepshond na. – Eind 1944 vertrokken zeven bommenwerpers uit Floria naar Italië. Ongeveer 300 mijl uit de kust kreeg een vliegtuig (vertelt de piloot Stern) zulke plotselinge en wilde schokken, dat hij naar Amerika terugvloog uit zelfbehoud. Aangekomen vernam hij, dat van de andere toestellen nog slechts een was teruggekomen. Van de andere vijf is nooit meer iets vernomen.

Op 5-12-45 maakten vijf marinevliegtuigen een oefenvlucht van Florida, over de Atlantische Oceaan, die 2 uur kon duren. Er waren 14 mensen bij betrokken, het heette ideaal vliegweer. Maar na vijf kwartier riep de leider de vliegbasis op en meldde, dat hij geen land kon zien, in nood verkeerde, uit de koers was geraakt, zijn positie niet kon opgeven en later dat alle kompassen dol waren geworden. Nog enige tijd kon men op de basis de onderlinge gesprekken volgen, die gingen over hevige windstoten en brandstofgebrek – maar blijkbaar konden de piloten niet de sterke basiszender opvangen. Nog uren later werd een zwakke oproep van deze patrouille vernomen, op een moment dat de brandstof al lang op moest zijn.

H. J. Jager / Kampen

Zo was het (45)

In een aantal voorgaande praatjes heb ik verteld, dat ik in Voorthuizen meer en meer tot inzicht ben gekomen, dat de Schrift en bijzonder het N.T. positiever over het christelijke leven schrijft, dan het geval was – en is – in heel de gereformeerde gezindte. Die was naar mijn overtuiging een beetje verziekt door de erin gehamerde mening: Er komt van de praktijk der godzaligheid weinig terecht. Ik ontkende niet – en ontken nog niet – dat dit het geval wel is. Maar ik was overtuigd, dat dit een gevolg was van een bepaalde prediking. Als een jongen of meisje op school altijd maar weer wordt voorgehouden: Jij bent dom, jij maakt er niets van, jij bent ook lui enz. enz., dan is het resultaat dat het kind denkt: „Laat ik dan maar dom zijn en laat ik er dan maar niets van maken”. Dat brengt het dan ook in praktijk. Zó staat het ook met een gemeente, die week aan week hoort verkondigen: gij zijt onmachtig enz. enz. Zonder dat wordt bijgebracht: gij vermoogt door en in Christus veel.

Ik zou nog wel door kunnen gaan met aan te tonen, dat heel het N.T. vol is van vermaningen om te „onderhouden alles wat Jezus Christus bevolen heeft”. Van Paulus meen ik het te hebben aangetoond. Maar Jacobus doet het niet minder. We kunnen Jacobus samenvatten onder de titel: „Weest daders der Woorden”. Hij weet dat we in veel opzichten struikelen. Niet alleen in woorden, maar ook in daden. Doch hij zegt niet, dat het niet anders kan. Integendeel. Hij houdt ons voor, dat een geloof-zonder-werken een dood geloof is!

Petrus doet hetzelfde op zijn manier. Heerlijk is dat begin: God zij dank, Die ons herboren heeft tot een levende hoop, door de opstanding van onze Here Jezus Christus. We mogen hopen (dat is: vast vertrouwen) dat ons een onvergankelijke erfenis te wachten staat. Die wordt in de hemel bewaard en wij, gelovigen, worden hier en nu bewaard voor de erfenis door de kracht van God. Dan volgen de eisen van het nieuwe leven. Dat steunt op het fundament Jezus Christus. We worden opgewekt een voorbeeldig leven te leiden. En dat gaat door tot het einde van de eerste brief. Zonder dat de domper er op gezet wordt van: zo te leven is nu eenmaal onmogelijk. En zo gaat ook de tweede brief van Petrus door. Waarvan ik de inhoud samenvat in deze woorden: „Voegt bij uw geloof deugd en kennis en zelfbeheersing en volharding en godsvrucht en onderlinge liefde en liefde jegens allen . . . Beijvert u zo, brs. en zrs. om uw roeping en verkiezing te

Inmiddels was echter een reddingsvliegtuig met 13 koppen opgestegen, terwijl alle schepen en vliegtuigen in de omgeving aan het zoeken gingen. Het reddingstoestel meldde, dat op 18 km hoogte sterke wind stond – en dat is het laatste wat ooit van dit vliegtuig werd vernomen. Ook dit verdween op dezelfde dag.

Op 3-7-47 verdween tussen Bermuda en Palm Beach (Florida) een superfort van het US leger met 6 koppen aan boord. – Op 29-1-48 was het een passagiersvliegtuig, de Star Tiger, die tussen de Azoren en Bermuda spoorloos verdween met 6 bemanningsleden en 25 passagiers. Het laatste bericht luidde: „weer en vluchtverloop uitstekend, verwacht op tijd aan te komen.” Men kwam nimmer aan. – Op 17-1-49 verdween het zuster-vliegtuig van het vorige, de Star Ariel, tussen Bermuda en Jamaica met 7 bemanningsleden en 13 passagiers. Het laatste bericht was: „Goed weer, verwachte aankomst Jamaica volgens schema.” Men kwam nimmer aan. – Vlak daarvoor, op 28-12-47, was een gecharterd toestel tussen San Juan en Miami (Florida) in het niets verdwenen met 36 mensen aan boord. Laatste bericht: „naderen het vliegveld, zien de lichten van Miami, wachten op landingsinstructies.” Men kwam nimmer aan.

In December 1949 verdwenen niet minder dan negen kleine vliegtuigen voor de kust van Florida en dat niet alle tegelijk. – In Maart 1950 was het een US Globemaster, op weg naar Ierland. – In Juni 1950 passeerde het ss Sandra de kust van Florida, op weg van Georgia naar Puerto Cabello. Nadien verdween het spoorloos. – Op 2-2-1952 verdween een Brits Yorktoestel met bemanning en 33 passagiers op weg naar Jamaica. – Op 30-10-54 was het een Amerikaanse constellation, die met bemanning en 42 passagiers bij goed weer tussen Maryland en de Azoren in het niets oploste.

In September 1955 werd het jacht Connemara IV verlaten aangetroffen op 400 mijl van Bermuda. En om het eentonige verhaal te bekorten:

- 5- 4-56 Vrachtvliegtuig met 3 man ten Oosten van de Bahama's.
- 9-11-56 Watervliegtuig met 10 man op patrouille ten Oosten van Bermuda's.
- 8- 1-62 Tankervliegtuig op weg van Virginia naar de Azoren.
- 2- 2-63 Marine vrachtvliegtuig met bemanning en lading, na een laatste melding bij Dry Tortugas.
- 1- 7-63 Vissersvaartuig Sno' Boy met 40 man tussen Jamaica en een haven, 80 mijl zuidelijker.
- 22- 9-63 Cargomaster tussen Delaware en de Azoren, na een laatste boodschap dat alles goed was.
- 5- 6-65 Een Flying Boxcar met 10 man tussen Florida en de Bahama's, na de boodschap: „100 mijl van bestemming, landen over 1 uur.” Latere radioseinen verdwenen snel, alsof het toestel „al verder in tijd en ruimte verdween”. Maar een ander toestel, gelijktijdig in tegengestelde richting vliegend, rapporteerde goed weer en goed zicht.
- 7- 6-64 Carolyn Cascio, met een passagier in een licht vliegtuig, verdween tussen Nassau en de Bahama's. Ze seinde dat ze de richting kwijt was en beneden niets kon vinden – maar op het eiland Grand Turk zag men het vliegtuigje een half uur rondcirkelen.
- 11- 1-67 Toestel met 4 personen tussen Grand Bahama en Palm Beach (Florida).

In sommige gevallen werd achteraf nog radio gehoord, die de indruk wekte als van veel verder afstand te komen dan verwacht mocht worden; soms ook (en dit is nog belangrijker) op veel latere momenten dan gehoopt mocht worden. Iemand schreef: alsof ze uit andere delen van tijd en ruimte verzonden werden ...

(wordt vervolgd)

bevestigen; want als gij dat doet zult gij nimmer struikelen (een andere vertaling zegt: niet komen te vallen).

Op z'n eigen manier doet Johannes evenzo. Dat we niet zonder zonde zijn zegt hij ook: „Wie meent zonder zonde te zijn bedriegt zich en de waarheid is niet in hem”. Maar daarmee wil hij niet zeggen, dat wij in de zonde leven. Niets daarvan. Hij schrijft: Wie uit God geboren is (wie echt in de Here Jezus-geloofd) maakt van zondigen niet z'n praktijk! Dat kán niet. Wie wedergeboren is heeft God lief. En dus ook de brs. en zrs. Wie hen niet liefheeft heeft ook God niet lief. En omgekeerd. Leest de eerste brief maar eens door. Nergens de negatieve instelling: De kerk is maar een „zaakje met een zakje”! Maar: ons geloof overwint de wereld en de duivel en eigen vlees.

Nu is er een gedeelte in de brieven van Paulus, dat tegen dit alles schijnt te strijden. Ik bedoel Rom. 7 : 14-25. Daarover gaat nu dit artikelje. Eigenlijk had boven dit praatje wel mogen staan: Zo is het. Nú denk ik zo over dit gedeelte. Omstreeks 1960 gaf ik voor studenten nog een andere verklaring. Laat ik beginnen met een (wat omschrijvende) vertaling te geven. Als volgt: „Want wij weten, dat de wet Geestelijk is (van goddelijke oorsprong). Ik echter ben vleselijk, namelijk verkocht onder de zonde (slaaf van de zonde). Want wat ik bewerk begrijp ik niet (ik sta er vreemd tegenover). Want niet wat ik wil dat doe ik, maar wat ik haat (waarvan ik een afkeer heb), dát doet ik. Als ik nu dát doe wat ik (eigenlijk) niet wil, stem ik aan de wet toe, dat zij goed is. Maar nu ben ik het eigenlijk niet, die dit bewerkt, maar de zonde die in mij woont (bij mij thuis is, bij mij in- en uitgaat). Want ik weet, dat in mij, d.i. in mijn vlees geen goed woont. Want het willen is bij mij wel aanwezig, maar het goede te bewerken niet. Want niet het goede, dat ik wil, doe ik; maar het kwade dat ik niet wil, doe, bewerk ik het eigenlijk niet, maar de in mij huizende zonde. Dus vind ik deze regel (wet of wetmatigheid) in mij: als ik het goede wil doen, is het kwade bij mij aanwezig. Want ik heb een vermaak in de wet van God, wat de inwendige mens betreft (wat m'n gemoed, m'n wil, m'n gedachten betreft). Maar ik zie een andere wet (wetmatigheid) in mijn organen (waarmee ik handel), die zich verzet tegen de wet van mijn geest (of inwendige mens) en mij tot gevangene maakt van de wet (macht) der zonde, die in mijn leden is.

Ik ellendig (rampzalig) mens! Wie zal mij verlossen uit het lichaam van deze dood (uit heel dit doods-bestaan). God zij dank. Door Jezus Christus, onze Here (ben ik verlost en word ik verlost en zal ik verlost worden).”

De conclusie is: „Ik op mijzelf dien met m'n geest (inwendige mens) de wet van God, maar met het vlees de wet (macht) van de zonde”.

Als ik dit nog eens overlees komt de gedachte bij mij op: Mogelijk heeft Petrus o.a. wel gedacht aan dit gedeelte, toen hij schreef, dat Paulus hier en daar „zwaar is om te verstaan”. En ook nog dit: Als Paulus had geweten wat een ellende het misbruik van deze woorden in de loop der geschiedenis heeft bewerkt, dan zou hij z'n bedoeling wat duidelijker hebben uitgedrukt.

Wij zullen het echter moeten doen met wat er geschreven staat. Wie dit

schreef, is wel duidelijk: Paulus, de apostel. Toen hij reeds jaren z'n Heer had gediend. Hij schreef dit dus uit het geloof. Naar het Evangelie. Maar van wie geldt nu deze beschrijving? Daar zijn in de loop der geschiedenis in hoofdzaak drie antwoorden op gegeven.

1. Zo zou de toestand van Paulus zijn, en van elke gelovige.
2. Zo zou de toestand van iemand zijn, die onder de wet staat.
3. Zo zou de toestand zijn van iemand, die aan het begin stond van het christelijke leven. Een bekende exegeet (Zahn) meende: de toestand van iemand, al wel bekeerd, maar nog niet wedergeboren. Wel een vreemde toestand dunkt mij.

Volgens de eerste opvatting zou Paulus dit dus echt van zichzelf zeggen. Zo zou de toestand zijn van hem, En zo zou de toestand zijn van ieder, die door het geloof aan Christus en Zijn Geest is verbonden. Die zou dus met Paulus moeten zeggen: „ik ben een slaaf van de zonde”; „ik doe niet wat ik wil, maar ik doe wat ik niet wil”; „eigenlijk doe ik het niet meer, maar de zonde die in mij huist”; „het goede willen is wel bij mij aanwezig, maar tot het doen komt het niet”; „naar de inwendige mens heb ik een vermaak in de wet van God, maar in mijn organen (ogen, handen, mond, hersenen) zie ik een andere macht of wetmatigheid, die mij slaaf maakt van de zonde”; „ik rampzalig mens”; „ik op mij zelf dien met m'n geest de wet van God, maar met mijn vlees de wet of macht der zonde”.

Kon Paulus dit van zichzelf zeggen? Maar in 6 : 11 had hij geschreven: „het moet voor u vaststaan, dat gij wél dood zijt voor de zonde, maar levend voor God in Christus Jezus”. En in 6 : 14 „de zonde zal over u geen heerschappij hebben, want gij zijt niet onder de wet maar onder de genade”. In vs. 17 en 18 verzekerde hij: „Gij wáart slaven der zonde” en „gij zijt vrijgemaakt van de zonde”.

Ook in H. 8 gaat hij op dezelfde manier voort: „de wet of macht van de Geest des levens heeft u in Christus Jezus vrij gemaakt van de wet of macht der zonde en des doods”. God heeft zijn Zoon gezonden, „opdat de eis der wet vervuld zou worden in ons, die niet naar het vlees wandelen, doch naar den Geest”. Zou de apostel dit in H. 7 vergeten zijn? Dat kan toch niet.

Bovendien: In H. 7 gaat het telkens over de wet. Als kind leefde Paulus zonder wet. Hij was om zo te zeggen „onder en boven de wet”. Maar later leefde hij onder de wet. Die was Geestelijk, bestemd om leven te geven. Maar die bleek juist ten dode te zijn. Zij prikkelde de zonde om tegen die wet in te gaan. Dát bewijst Paulus nu in de vss. 14-25. Vers 14 begint met „want of immers”. Het gaat in deze vss. om „ik” en de „wet”, de „wet” en „ik”, „ik” en de „zonde”. Er is geen sprake van Jezus Christus; noch van zijn Geest, noch van genade. Paulus moet met „ik” dus wel bedoelen iemand, die niet van genade leeft, maar uit de wet. Zoals hij vóór zijn bekering deed. Die toestand beziet de apostel nu met het oog van geloof. Vanuit z'n gemeenschap met Christus en de Geest. Achteraf heeft hij ingezien, dat wie onder de wet leeft een rampzalig mens is. Die de wet wel toestemt dat zij goed is. Die het goede wel wil doen. Maar het resultaat is bedroevend. Een mens blijft er ongelukkig bij.

Totnogtoe heb ik één tussenzinnetje buiten beschouwing gelaten. De vraag: „Wie zal mij verlossen uit dit doods-bestaan? En het antwoord: God zij dank. Dat is gebeurd door Jezus Christus, onze Heer.” Een tussen-uitroep. Zoals in een gemeente van negers men zal roepen: Halleluja! Of in een pinkstergroep: Geprezen zij de Heer! Zo riep men in de synagoge ook wel: Amen. Gelooft zij God.

Paulus beschrijft hier m.i. niet de toestand van elk mens, dus niet van een heiden. Maar van ieder, die de wet kent en toestemt en er uit eigen kracht mee klaar wil komen. Voorzover wij ook nog uit de wet leven kan dit dan ook van ons, gelovigen, gezegd worden. In zoverre zijn we dan ook te beklagen.

Vermoedelijk leiden veel kerkmensen nog een bestaan „onder de wet”. Zij durven zich Gods genade niet toeëigenen. Worden bang gemaakt voor een gestolen geloof, een gestolen Christus, gestolen genade. Een vreemde zaak dunkt mij. Als Gods genade in Christus ons grátis wordt aangeboden, hoe kunnen we genade dan stelen? Het Evangelie stelt toch geen enkele voorwaarde? We mogen ons toch overgeven aan Gods genade, zó als we zijn? Blijkbaar willen velen op de een of andere manier toch die genade kopen. Door een streng wettisch leven. Met dat al komt bij hen van een leven naar de goede en liefelijke wet Gods weinig of niets terecht. Van hen geldt Rom. 7 : 14-25 nog. En van ons allen in zover wij toch nog weer uit de wet en niet van genade leven.

Als we het Evangelie oprecht geloven, dat een kracht Gods is tot behoud, dan mogen we met Paulus er van uitgaan dat we „dood voor de zonde zijn” en „levend voor God in Christus Jezus”. Dan zijn we geen slaven meer van de zonde, maar vrijgekochten door Jezus Christus. Dan is er nog wel de strijd tussen de nieuwe- en de oude mens. De worsteling tussen Geest en vlees. Veel verklaarders zijn van mening, dat het in Rom. 7 over

die strijd gaat. Lange tijd was dat ook mijn overtuiging. Nu ja, overtuiging? Dat was het nauwelijks. Maar ik durfde me niet losmaken van een sterke traditie. Van Augustinus tot bijvoorbeeld Kohlbrügge. Die mening heb ik laten varen. Wie uit het geloof in Christus leeft, is geen slaaf meer van de zonde. Al valt hij soms wel voor een verleiding. Soms handelt hij wel tegen beter weten en willen in! Maar dat is geen regel in z'n leven. Onder alle strijd, die soms zwaar kan zijn, is hij er niet ongelukkig aan toe. Hij zal niet zeggen: „Ik rampzalig mens”. Hij weet dat zijn Verlosser leeft. En dat hij in de strijd van oude mens en nieuwe mens, van vlees tegen Geest, niet zal onderliggen. Maar sterke weerstand doen en eens ten enen male de overhand behouden. Hij gelooft de belofte, dat hij met alle gelovigen superoverwinnaar zal zijn. In dat geloof en in die strijd is hij welgelukzalig.

Men kan en zal tegenwerpen: Maar Paulus zegt toch „ik” en dat herhaaldelijk. En hij spreekt in de tegenwoordige tijd. Hoe zit dat dan?

Ik stel mij dat zó voor. Hij is begonnen met te zeggen: Eens, in m'n kinderjaren leefde ik zonder wet. Toen de wet tot mij doordrong leefde de zonde op. Die wet was wel ten leven bedoeld, maar bewerkte m'n dood. Dat denkt hij zich zo levendig in en dat staat hem zo helder voor de geest, dat hij als vanzelf overgaat tot de tegenwoordige tijd. Hij kruipt om zo te zeggen in de huid van iemand, die nog uit de wet leeft. En bedoelt met „ik” de mens, die niet van genade wil leven: Maar zelf met de eis der wet wil klaar komen. Wij vinden dat een vreemde manier van zeggen. Maar de exegeten uit de eerste eeuwen hebben dat wel begrepen. Blijkbaar klonk het hun minder vreemd in de oren dan ons.

Waarschijnlijk is de verklaring van dit gedeelte zo moeilijk, omdat het terrein van de zonde een duister gebied is. Zij stelt ons voor vragen, die in deze bedeling wel niet helemaal opgelost zullen worden.

terloops.....

door P. C. van Wijk - Zaltbommel

Homofiel zijn, wat doe je er mee? (1)

*Naar aanleiding van
'Vrienden van vroeger'
door Johan Cavier,
uitg. De Vuurbaak, Groningen.*

Boven dit artikeltje staat een vraag. Het is vaak echter gemakkelijker een vraag te stellen dan het antwoord te geven. Het kan daarom best zijn dat iemand die graag een precies antwoord wil horen na het leven wat teleurgesteld is. Toch wil ik proberen iets goeds te zeggen over deze vraag en ik doe dit naar aanleiding van een boekje dat vorig jaar verscheen. De schrijver vertelt in dit boekje over zijn homofiele geaardheid en zijn houding hier-tegenover. Het besluit van De Vuurbaak om in een verhaal de homofilie aan de orde te stellen verdient waardering. In een tijd waarin allerlei seksuele onderwerpen in boeken worden beschreven is het van belang dat christelijke uitgeverijen niet achterblijven. Hierbij is echter wel voorzichtigheid nodig, zeker als het over homofilie gaat. Bijbels spreken over homofilie en homoseksueel verkeer is niet gemakkelijk. Uitgangspunt zal moeten zijn dat zowel de liefde tot God als de liefde tot de naaste tot hun recht komen. Heel gemakkelijk kunnen Gods woorden verdraaid,

even gemakkelijk kan aan de naaste onrecht worden aangedaan. In romanvorm schrijven over homofilie betekent dat een homofiele lezer of lezeres merkt dat een ander zijn of haar lasten wil dragen, waardoor de lezing van zo'n boek echt hulp biedt. Als dat niet het geval is wordt het lezen van zo'n boek tot een teleurstelling voor mensen die met hun homofiele geaardheid een weg in geloof willen gaan en daarbij hun bijzondere moeiten hebben.

—o—

Het verhaal is geschreven in de ik-vorm en dat maakt het geheel erg persoonlijk. Dat kán een nadeel zijn en ik geloof dat dat in dit boekje ook duidelijk is. De schrijver schijft over zichzelf en is daarbij naar mijn mening niet ontkomen aan het gevaar niet objectief te zijn. Ik heb dit boekje laten lezen aan een homofiele man die tijdens het lezen steeds verdrietiger werd. Ik kan me dit wel voorstellen want zelf heb ik grote bezwaren tegen de wijze waarop de schrijver vertelt over zijn homoseksuele ervaringen, over z'n strijd om de homofilie te aanvaarden zonder seksueel verkeer en zijn visie op de bijbel in dit alles. Grote moeite heb ik eveneens met de wijze waarop hij zijn overgang van de synodaal-gereformeerde kerk naar de vrijgemaakte kerk motiveert.

Opvallend in dit boekje is dat de schrijver zich een min of meer lijdende rol toebedeelt. Als kleine jongen had hij het al moeilijk, hij was bang voor andere jongens die hem plaagden, vriendjes had hij niet en toen hij ook nog in één jaar twee klassen van de lagere school afwerkte was hij helemaal een buitenbeentje. Toen hij in Amster-

dam de middelbare school bezocht ging hij op in de veelheid van leerlingen, hij gaat merken dat mannen belangstelling voor hem hebben en hij zegt hiervan: 'ondanks het vreemde en angstaanjagende ervan (had het) een bijzondere bekoring voor me (blz. 23). Ook jongens krijgen belangstelling voor hem en spoedig volgen zijn eerste seksuele ervaringen, waarbij van vriendschap of genegenheid vrijwel niet gesproken kan worden.

Bij dit alles laat de schrijver duidelijk merken dat dit alles hem min of meer overkwam, hij was hierbij de passieve persoon, hij werd verleid.

Anderen zoeken steeds contact met hem en zelfs na geruime tijd beschouwt hij de seksuele contacten met zijn vriend André 'als niet meer dan een verplicht nummer' (blz. 40). Opmerkelijk is dat de schrijver blijkbaar geen problemen heeft gehad met het 'verleid worden'. De gemakkelijheid waarmee contacten worden aangegaan is ronduit irriterend en gaat totaal voorbij aan het probleem van de meeste jonge homofielen, zeker binnen de kerken, om voor hun geaardheid uit te komen. Over zijn eerste ervaring zegt de schrijver dat de ander zich vermaakte met zijn groeiende verwarring, terwijl er van zijn kant een zwak verzet was en geen lichamelijke opwindning (blz. 19). Het kan natuurlijk best zijn dat het bij de schrijver allemaal zo is gegaan, maar dan is hij wel een uitzondering. Op dit punt is dit boekje moeilijk te aanvaarden voor b.v. jongens die vanuit hun homofiele geaardheid wél verlangens hebben tot actief bezig zijn. Het probleem van een homofiele jongen vandaag is niet dat anderen hem willen verleiden — dat kan er wel bij ko-

men — maar dat hij denkt over seksueel contact met een andere jongen op wie hij misschien verliefd is.

Ik mis hierbij ook het probleem van het erover praten met ouders. Ook daar ligt voor homofiele jongeren een knelpunt. Deze vraag komt in het boekje wel even aan de orde maar ook hier is de schrijver weinig overtuigend. Wel schrijft hij over de twijfel over zijn seksuele identiteit (blz. 44) waardoor hij vaak in verwarring is en hij komt dan tot de conclusie dat 'alleen hij... mijn vriend (kon) zijn, die allereerst een vriend van Jezus was'. Jammer dat hij zich niet eerder heeft afgevraagd of de veelheid van seksuele contacten die hij had te rijmen was met zijn kind-van-God-zijn.

Positief in dit boekje is ongetwijfeld dat de schrijver zich op een gegeven moment ging afvragen wat God van alles wat hij deed zou zeggen. Jammer is echter dat hij dan gaat streven naar een krampachtige volmaaktheid. Hij oefent zich in onthouding door steeds maar weer te proberen niet te masturberen en aan het eind van het boekje vertelt hij dat hij het 'oude kwaad' nooit heeft overwonnen (blz. 106). Hij gebruikt hierbij het woord onaneren, wel een bewijs dat van goed bijbelgebruik geen sprake is. Op grond van zijn overtuiging komt het tot een breuk met zijn vriend André. Hij besluit geloofsbelijdenis te doen en sluit vriendschap met Jaap met wie hij naar de kerk en naar de vereniging gaat en die hij naar zijn eigen zeggen tenslotte seksueel misbruikt.

—o—

De volgende keer het slot van deze boekbespreking.

boekbespreking

Christelijke organisaties in discussie.

Het boek met bovengenoemde titel is een uitgave van Boekencentrum B.V., 's-Gravenhage - 1979. Het is tevens tot stand gekomen onder redactie van de Vereniging van Christelijke Studenten te Amsterdam.

Binnen de 143 pagina's die dit boekje telt komen de volgende schrijvers aan het woord, ook in de volgende orde: dr C. Rijnsdorp, dr J. Klampwijk, prof. dr P. J. Roscam Abbing, G. A. Kieft, R. Zuurmond en H. A. de Boer.

Rijnsdorp leidt in met een korte schets over het begin van christelijke organisaties tijdens het Reveil, en hun latere expansie onder Kuiper. 'Duidelijk is de *verschuiving* van het polemisch-restauratieve aan het begin, naar het polemisch-expansieve sinds Kuiper' (p. 10).

Rijnsdorp licht dit woord 'polemisch' toe als: gericht tegen 'de geest der eeuw' of de Verlichting. 'Bilderlijk en Da Costa wilden achter de franse revolutie teruggaan. Men noemt ze *contra-revolutionair*' (p. 1).

In de ene zin die Rijnsdorp over Groen van Prinsterer meldt, wordt niet gezegd dat Groen zich bewust *anti-revolutionair* noemde, eerder dan *contra*. Met name: Groen wilde meer dan een restauratie. Het was beter als Rijnsdorp hier wat van had verteld voordat hij overging naar Kuiper.

Van Kuiper wordt gezegd: 'En dan is het Kuipers neo-calvinisme, waarin de gedachte van de „algemene genade” de gehele cultuurwereld opent voor christelijke actie' (p. 9). Ook: 'Bij Abraham Kuiper breekt de emancipatiedrang, in nauwe verbondenheid met het calvinistisch beginsel, min of meer explosief uit' (p. 13).

Rijnsdorp blijft om deze twee polen draaien. Aan de ene kant zijn christelijke organisaties de vrucht van een calvinistische levensbeschouwing; aan de andere kant hebben ze ook te maken met de z.g. emancipatie van de gereformeerden. Nu kregen de kleine luyden een kans. Maar na enige tijd van bloei, werden christelijke organisaties een grote vanzelfsprekendheid. Wij worden dus bij het beginartikel van dit boekje voor de vraag gesteld: zijn christelijke organisaties werkelijk een vrucht van beginselvastheid — of zijn ze net zoveel een stuk gereformeerde emancipatie, en dus enigszins opportunistisch?

Het tweede artikel, door Klapwijk, gaat hier wat uitvoeriger op in. Ik citeer eerst het slot van Rijnsdorp's artikel: 'Strikt genomen kunnen alleen mensen christen zijn en in hun beste ogenblikken christelijk, dat wil zeggen in de geest van Christus, handelen. Structuren kunnen door christenen worden gevormd, met christelijke bedoelingen, maar *in zichzelf* kan geen structuur ter wereld christelijk heten. Bovendien is de christen een tweemens: iustus et peccator in één (rechtvaardige en zondaar, F.S.) Dat zal ook uit zijn handelingen blijken. Een christelijke school of partij kan in en uit zichzelf nooit christelijk

zijn, al heet ze zo, indien ze niet gedragen wordt door christelijke persoonlijkheden. Het christelijke laat zich als zodanig niet organiseren. Maar wat wel mogelijk en mijns inziens nodig is, dat is de nodige *ruimte* en *openheid* te scheppen, een DO-MEIN waar het mogelijk is te trachten de christelijke intenties te realiseren. Als men het christelijke ziet als een gezond engagement, zie ik niet in waarom het zijn plaats niet zou kunnen behouden te midden van de talrijke andere geëngageerde organisaties, en waarom de regering van een pluralistische samenleving aan het christelijke engagement niet de hem toekomende plaats en vrijheid van handelen zou blijven toekennen'. (p. 19).

Duidelijk waarschuwt Rijnsdorp tegen de vanzelfsprekendheid. Zonder christelijke persoonlijkheid, kunnen we geen christelijke organisaties oprichten en blijven inrichten op een christelijke wijze.

Verder, Rijnsdorp ziet niet in dat structuren christelijk kunnen heten, althans, geen structuur ter wereld, *in zichzelf*. Dat blijft zo: christelijke personen zijn hier onmisbaar. Maar het is ook goed te onderstrepen dat een werkelijke christelijke inbreng in het onderwijs, de politiek, het verzorgingswerk enz., meer vraagt dan een christelijke persoonlijkheid (nog eens: hoe onmisbaar!). Structuren kunnen dienstig zijn, of een hindernis vormen voor het realiseren van christelijke doelstellingen.

De ruimte, openheid, vrijheid, enz. hebben juist wat structuren nodig.

Terugkeren naar het probleem van de motivatie, en de spanning tussen beginsel en emancipatie, is het Klapwijk die het meest volledig hierop in gaat. Hij noemt en taxeert acht motieven: het verlegenheidsmotief, het pro Rege-motief, het patrimonium-motief, het herkersteningsmotief, het antithese-motief, het beginsel-motief, het mondigheids-motief, en het emancipatiemotief.

Zonder dat we proberen volledig te zijn willen we deze motieven toelichten. Eerst merk ik op dat het al een grote winst is om de verscheidenheid van mogelijke motivaties onder ogen te hebben. Dit alles vormt een goede bescherming tegen de aanval van hen die zoveel willen laten opgaan onder het motief van emancipatie van de gereformeerden. Als dat het belangrijkste element was, zouden we beschaamd staan. Maar alles te willen terugleiden tot maar een motief is zeer oppervlakkig — een herinterpretatie van de geschiedenis naar eigen smaak!

Ik ben blij met deze inbreng van Klapwijk.

Onder het *verlegenheidsmotief*, verstaat Klapwijk dat de mensen van het Reveil overgingen tot eigen organisaties uit nood, en niet omdat er een bepaalde strategie achter zat. Zelfs wanneer bij Kuiper het woord van Groen, 'in het isolement onze kracht', tot een vol programma uitgebouwd werd, is de nood een van de diepste motivaties gebleven. Immers, men kan moeilijk christelijke principes echt ontplooiën waar het christelijk geloof stelselmatig ontkennt wordt of ontkennt wordt door de privatisering van geloof door een neutraliteits-deaal.

Het tweede motief herinnert aan het werk van Kuiper met dezelfde titel: *Pro Rege* — voor Koning Jezus! 'Christelijke organisaties neemt Kuy-

per een „instrument, waarvan de Christus zich bedient, om zijn Koningschap over de Maatschappij te handhaven”' (p. 28). Klapwijk's korte toelichting hierop is lezenswaardig en ik laat dat aan belangstellenden over. Wel blijft de vraag, zegt hij, 'of het pro Rege-motief en eventueel andere motieven *noodzakelijkerwijs* moeten leiden tot een christelijke organisatiestructuur' (p. 30).

Als een derde motief noemt hij het *patrimonium-motief*. Hiermee wordt bedoeld dat het calvinistische volksdeel aanspraak wilde maken op het patrimonium (vaderlijk erfdeel) welk het liberalisme onder invloed van de Franse Revolutie dreigde over te nemen. Klapwijk ziet hier in dit motief gevaar van christelijk-romantiek t.a.v. het verleden. Zonder dit gevaar te ontkennen, merk ik tevens op dat Groen een wezenlijke dienst heeft verricht door de vinger te leggen op een kwaal van het revolutionaire denken: de radicale breuk met het verleden! Dat is dus het andere uiterste: toekomst-romantiek!

Klapwijk onderscheidt verder het *herkersteningsmotief*. Men wil de christelijke organisaties gebruiken om de samenleving te kerstenen en de medemens te bekeren. Het gaat om het belang der natie. Zo vermeldt Klapwijk dat R. Schippers de christelijke organisaties eens heeft betiteld als tekenen van *solidariteit* met de wereld.

T.a.v. dit motief schrijft Klapwijk, 'In deze gedrevenheid door het evangelie en in het vertrouwen op haar wervende kracht hebben de neocalvinisten zich, naar mijn gevoelen, in vele gevallen van hun beste zijde laten zien. Hierin waren ze ook eensgeztes met het *réveil*' (p. 35).

Voorts bespreekt hij het *antithese-motief*. Dit noemt hij vaak zo overtuigend voor de aanhangers en zo afstotend voor de tegenstanders (e.g. de doorbraakbeweging). Antithese is grieks voor 'tegenstelling'. En waar-tussen? 'Oriënteren we ons aan Kuiper', schrijft Klapwijk, 'dan lijkt het in eerste instantie te gaan om een tegenstelling tussen tweeërlei standpunt, tweeërlei geloof, tweeërlei levensovertuiging, die van de „normalisten” en de „abnormalisten”. Normalisten zijn volgens Kuiper zij die deze wereld normaal noemen en aangewezen op eigen kracht, die geen weet willen hebben van haar verdorvenheid en haar behoefte aan verlossing. Abnormalisten zijn diegenen die deze wereld kennen als verdorven door de zonde en aangewezen op Christus.' (p. 35).

Er is dan sprake van 'tweeërlei mensen', wedergeborenen en niet-wedergeborenen. Wie in Christus is ondergaat verandering in het *zijn* en in het *bewustzijn*. Aparte christelijke organisaties zijn dan *strijdorganisaties* geworden, tegen de heerschappij van de Boze. 'De kracht van Kuipers betoog schuilt m.i. hierin, dat de bijbel metterdaad een antithese leert tussen het Rijk van God en, wat genoemd wordt het rijk der duisternis' (p. 36). Toch moeten we op onze hoede zijn voor zwart-wit schematisering. Er wordt 'zowel gesproken van „het geheimenis van het Koninkrijk Gods” (Mar. 4:11) als ook van „het geheimenis der wetteloosheid” (2 Thess. 2:7). We krijgen m.a.w. deze frontvorming niet in het vizier, deze vijandschap niet in de vingers. Dus laat de antithese zich in deze wereld ook niet organiseren' (p. 37). Verder: 'Omdat de

antithese dwars door het hart van de gelovigen, dwars door de muren van de kerk en dwars door de fronten van alle mogelijke christelijke en minder christelijke organisaties heenloopt, moeten we hier zeer voorzichtig zijn. Klapwijk erkent het antithese-motief, maar waarschuwt terecht dat een christelijke organisatie moet geen doel in zichzelf zijn, maar middel — anders is het duidelijk 'dat zelfingenomenheid en groepsegoïsme op de loer liggen. De parade van de mannenbroeders kan beginnen' (p. 28).

Als een zesde motivatie noemt hij het *beginsel-motief*. Kuiper stelde de soevereiniteit Gods en daarin samenhangende christelijk politieke beginselen tegenover de leer van de volksover-einiteit op het terrein van de staatkunde. Het gevaar echter is dat 'historisch bepaalde richtlijnen worden gecanoniseerd tot eeuwige beginselen' (p. 39). Men kan veel te snel over 'eeuwige beginselen', 'scheppingsordeningen' of 'ordinantiën Gods' spreken. Dat hebben we tegenwoordig meer in de gaten. Maar ik zou ook willen zeggen: men kan ook te snel Gods inzettingen en verordeningen van de tafel vegen — dat is zeker de neiging van deze tijd!

Ik laat nu de rest van Klapwijk's artikel aan u over, en ik blader door tot een artikel beginnend op pagina 108 door ds R. Zuurmond, studentenpredikant te Delft. Tevens betrokken bij de beweging *Christenen voor het Socialisme*. Het artikel van ds Zuurmond springt uit, vergeleken met de andere artikelen in dit boekje. Wij kunnen niet zeggen dat hij meer *kritisch* is, want anderen hebben geen blad voor de mond genomen — maar Zuurmond staat het meest *afwijzend* tegenover christelijke organisaties.

Hij begint ongeveer met het citeren wat zeven Amsterdamse predikanten, waaronder K. H. Miskotte, K. H. Kroon en J. J. Buskes jr., bij hun toetreding tot de S.D.A.P. in 1945 schreven: 'Het is onze overtuiging, dat aan Kerk en volk een grote dienst zou bewezen zijn, indien de antithesegedachte, die de Kerk vervreemdt van de zakelijke verhoudingen der werkelijkheid en het volk verre houdt van het vertrouwen in de bovenpartijdige strekking van het Evnageliëprediking, in den politieken strijd werd prijsgegeven. ... Het is nu de tijd, dat wij samenwerken op grond van een concreet plan, dat niet de pretentie heeft eeuwige beginselen te realiseren en dat niet utopisch of idealistisch naar uiterste verten streeft' (p. 109).

Zuurmond stemt er mee in dat confessionele organisaties meer met idealen werken dan met werkelijkheden. Ze laten zich verideologiseren. Concreet verwijten van Zuurmond tegen de confessionelen van na de oorlog, zijn de grof kapitalistische verdediging van de koloniale belangen in Indonesië, en een redeloos anti-communisme. Nu lijkt dit een oversimplificering van beide zaken — maar we willen daarmee niet ontkennen dat confessionelen zich al te vaak door de eigen tijd mee laten slepen. Overigens ben ik blij dat Zuurmond het over 'redeloos' anti-communisme heeft. Ik mag aannemen dat hij open staat voor een 'redelijk' anti-communisme: i.e. het afwijzen van het communisme na een toetsing van haar doelstellingen, methodes en daadwerkelijk optreden. Ik mag dit zeggen, zonder het 'grof kapitalisme' te willen steunen.

Nu schrijft Zuurmond onder een sub-titel 'Historische benadering', precies

waar het zijns inzicht om gaat bij het toetsen van christelijke organisaties. We dienen goed te luisteren. Hij zegt: 'Of we het raadzaam achten mee te doen aan christelijke partijen, vakbonden, scholen of andere verenigingen, moet afhangen van de concrete rol die deze organisaties spelen, niet van hun idealen of beginselen' (p. 113). Dat is heldere taal. Nu willen we ook niet ontkennen dat dit zeer fundamenteel is. Maar ook Zuurmond kan weten dat dit niet het hele verhaal is. Wie op de praktijk let, en niet op beginselen, kan verward raken in allerlei vormen van pragmatisme en opportunisme — en houdt zich alleen bezig met de oppervlakte van de maatschappelijke vragen. De besten van de confessionelen hebben met vele praktische vragen werkelijk geworsteld — zowel als met beginselen. Want ze wilden geen 'stuk- en lapwerk' verrichten (Groen van Prinsterer). En was het trouwens ook niet Groen die zei dat we niet bij bespiegeling mogen blijven, maar we moeten overgaan tot beoefening van de daad? Toch wist dezelfde Groen dat er niets meer praktisch is dan een goede analyse van de geschiedenis, niets meer praktisch dan goede theorie, of goede beginselen.

We mogen echter naar ds Zuurmond luisteren. In de na-oorlogse gesprekken werd er vooral gewezen 'op de zedelijkheidswetgeving en op zaken als de zondagsrust; zonder overigens één seconde na te denken over de maatschappelijke oorzaken van al die „onzedelijkheid“ en het verdwijnen van de rust op alle dagen van de week...' (p. 111). Men moest dus veel meer over de praktische politiek en over de machtsverhoudingen praten en verandering zoeken.

Nu hebben de confessionelen ook wat geleerd van de socialisten. Alleen, het blijft zo: we zijn niet zo idealistisch om te menen dat maatschappelijke oorzaken en machtsverhoudingen de enige sleutel zijn tot een oplossing van het kwaad. Ook bij anderen (die dus ook ten diepste een confessie hebben) schijnt een bepaalde mens en wereld-idee (visie) aan de 'werkelijkheid' vooraf te gaan!! En: wie niet op beginselen let, kan niet verder komen dan stuk- en lapwerk.

Voorts schrijft ds Zuurmond over de veranderde rol van christelijke organisaties. Zo merkt hij progressieve en conservatieve fasen op in de honderdjarige A.R.P., en bij het dagblad *Trouw*. Afgezien van de vraag dat die woorden altijd een vulling moeten hebben — immers niet alles wat progressief heet is een ware vooruitgang — is zijn analyse to the point: 'Wat moeten we op het niveau van de praxis dan over christelijke politiek, christelijke pers of christelijke verenigingen zeggen? Het woord 'christelijk' dekt kennelijk geen historische identiteit' (p. 114).

We weten dat de geschiedenis van de christenheid inderdaad allerlei pluralisatie toont, en ook variatie naar goed en kwaad. Bij de eerste spelen cultuur en historisch tijdperk een geweldige rol; bij de tweede ook, maar daarboven een al of niet gehoorzaam (willen) zijn aan de wil van de Here. Ik vind dat Zuurmond te ver gaat met de bewering dat het woord 'christelijk' geen historische identiteit dekt. Er zijn principes en kenmerken die blijven — of althans steeds terugkeren bij herbeziening. Toegegeven wordt dat de praktijk nooit homogeen is — ja, en vaak de koers kwijt raakt. Ds Zuur-

monds vraag is klemmend: wat moeten we als er geen continuïteit bestaat onder het woord 'christelijk'? Vindt hij geen vaste identiteit in de praxis van christelijke organisaties, dan geldt dat zijns inzicht ook voor 'de ideologie' daarvan. Hij zegt dat het beginsel van de Antirevolutionairen was de godsovereïniteit in oppositie tot de volkssovereïniteit. Maar deze positie wordt 180° gedraaid wanneer christenen meedoen aan een democratie. 'Dat is in het moderne C.D.A. dan ook het geval. Praktisch belijdt men daar thans de volkssovereïniteit' (p. 116).

Het komt er op aan wat we onder democratie verstaan. Groen, b.v., stelde volksinvloed op prijs, maar niet volkssovereïniteit in de volle zin van het woord. Zuurmond heeft gelijk als hij schrijft dat de godsovereïniteit op gespannen voet staat met de democratie — als democratie betekent volkssovereïniteit. Christenen hebben nooit gedacht dat de meerderheid de waarheid kan uitmaken. We willen echter volksinvloed, en een pluralistische maatschappij. We kunnen tenslotte niet meer doen dan oproepen dat de overheid God gehoorzamen moet. Ik vrees dat Zuurmond de begrippen niet goed onderscheidt — al moet het C.D.A. zijn kritiek ter harte nemen!

Ook moet ik kwijt: laten degenen die zo met het begrip *ideologie* zwaaien, niet doen alsof hun eigen standpunt ideologie-vrij is. Maar laten de christelijke organisaties dan ook op dit punt zelfkritisch zijn.

Zuurmond meent de dubbelzinnigheid van beide — praxis en beginsel van de christelijke organisaties — blootgelegd te hebben; hij probeert door te prikken tot de kern: 'Het zijn in feite emancipatie-instituten van de beweging der kleine luyden' (p. 117). Ze hebben hun directe doel overleefd en zijn nu bezig met een aanpassing aan de bestaande werkelijkheid.

Ik meen dat Klapwijk heeft aange-toond dat er veel meer in geding was en is dan emancipatie. De mening van Zuurmond is een typisch uitvloeisel van sociologisme. Hij heeft de werkelijkheid herleidt op een simplistische wijze en naar eigen smaak tot één hoofdmotief. De 'bovenbouw' moet op marxistische wijze begrepen worden in termen van de machtsverhoudingen — en heeft geen andere betekenis!! Ik huiver voor zulke onge-nuanceerde verschrallingen.

Tenslotte zegt Zuurmond dat de theologie van confessionele organisaties God zoekt in idealen eerder dan in de werkelijke geschiedenis. Afgezien van het feit dat er meer achter staat dan theologie — met name: ook een filosofische sociale analyse — zou ik dan willen vragen wat ds Zuurmond denkt van het herhaalde woord van Groen: *er is geschied*? Wie heeft de sleutel tot de geschiedenis? En ook als Zuurmond een beroep doet op de Bijbel (p. 125), moeten we opmerken dat Groen wist te zeggen: *er staat geschieden*.

Ik bedoel: de confessionelen hebben ook naar beide, Schrift en geschiedenis, gekeken. Zuurmond zal hun analyse en conclusie niet kunnen delen, maar laten we dan anderen niet voor idealisten uitmaken, terwijl een ieder van ons zijn beginselen niet alleen van de werkelijkheid probeert te lenen, maar onherroepelijk op de werkelijkheid wil leggen en toepassen. Laten we elkaar vinden in zijn vóór-laatste zinsnede: tegen *iedere* verideo-logisering moet gewaakt worden.

En ideologie hier betekent wat anders dan beginselen.

Wegens de lengte laat ik de overige artikelen zitten. Wel bieden ze een belangrijke bijdrage tot de discussie. Ik hoop dat dit boekje een ware winst zal zijn voor de discussie en de praktijk rondom de taak van de christen in de maatschappij.

F. Sawyer

kerknieuws

Geref. Land. Jeugdcomité — Het secretariaat is vanaf heden gevestigd bij Roel Venderbos, Rijnsburgerweg 115, 2334 BL Leiden, tel. 071-154949. Alle stukken bestemd voor het G.L.J.C. graag naar dat adres!

Nederl. Geref. Seminarie — We ontvangen de volgende mededeling: In het onlangs verschenen nummer van

'Mededelingen van het Nederl. Geref. Seminarie' is verzuimd het postrekeningnummer te vermelden. Voor hen die het Seminarie met een gift of donatie willen verblijden volgt het hier: Stichting Nederl. Geref. Seminarie, Postgiro 3150089, Rozendaal (Gld.).

C.O.G.M.A. — Ook dit jaar willen we wederom een postactie organiseren voor de christen-militairen die ge-legerd zijn in Libanon.

In verband met het a.s. Kerstfeest en de jaarwisseling ligt het in de bedoeling in dit blad een lijst van namen te publiceren van christen-militairen. We willen echter niemand overslaan, ook niet voor het te zenden boeken-pakketje. Verzocht wordt; voor een ieder die dit aangaat: om na te gaan of nog namen en adressen van in Libanon gelegerde militairen dienen te worden doorgegeven.

Opgave aan: Secretariaat: H. J. Bosch, Hekselbrink 83, 7544 BV Enschede, tel. 053-762272.

PLAATS

UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

Stichting Reformatorische Hulpactie
'Woord en Daad'
Giro 3020900.

Hun last op onze schouders

Velen in India lijden aan lepra.
Een verschrikkelijke ziekte, waarvan men echter geheel kan genezen.

Met uw hulp bouwt Woord en Daad een nieuwe leprozen-kolonie in Hyderabad. Honderden patiënten verhuizen dan van de krottenwijk Gasmandi naar de nieuwe kolonie Bethesda. Er is o.a. nodig een kliniek, revalidatie-centrum, waterputten, huisjes enz.

Daarvoor is heel wat geld nodig. Laten we samen zorgen voor een menswaardig bestaan voor deze patiënten.

Voor f 25,- per maand kunt U een patiënt financieel adopteren.

U kunt in India of elders een kind financieel adopteren voor f 35,- per maand.

Inlichtingen financiële adoptie-kinderen:
J. Slot, Rembrandtlaan 10, 3941 CH Doorn. Tel: 03430 - 4103.

Inlichtingen algemeen:
Stichting Woord en Daad, Postbus 560, 4200 AN Gorinchem, t.a.v. I. 't Lam. Tel. 01830 - 32550 (privé 23604).

Giften kunt U storten op giro 30.20.900 of bankrekening nr. 50.98.11.566 A.B.N., Gorinchem t.n.v. Woord en Daad, Gorinchem. Met vermelding „Lepra“.

Voor al uw

handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN“

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist